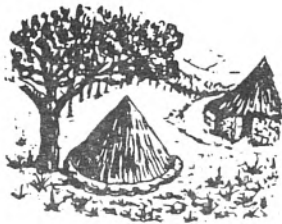

es castellet

Editat pel

COL. LECTIU CULTURAL
SITJA

Depòsit legal: PM 779 - 1982

CORRESPONDENCIA:

Apartat de Correus 13
BUNYOLA MALLORCA

CONSELL DE REDACCIO

Jaume Mateu Martí
Bàrbara Suau Font
Joan Mateu Gelabert
Jaume Cabot Mateu
Miquel Clar Oliver
Mª Antònia Mateu
Jaume Mateu Batle

COL. LABORADORS

Joan Parets Serra
Biel Massot i Muntaner
Na Ravenet
Ferran Mora Gayà
Pere J. Brunet Estarelles
Jaume Corbera
Jaume Mateu Conti

ELS ARTICLES FIRMATS EN AQUESTA
REVISTA SOLS EXPRESSEN L'OPINIÓ
DELS SEUS AUTORS.

SUMARI

Editorial	Pàg. 3
Noticiari	" 4
Deu anys de cursos musicals ..	" 5
Enguany no menjarem tords	" 6
Sobre carrers, places.....	" 8
Capbreu Vell de l'Obra Pia ..	" 10
Sabíeu què?	" 11
Noes d'Or	" 12
Lletra menuda	" 14
Receptes de cuina	" 14
Les aquarel·les de Sara Boix .	" 15
Refranyer	" 15
Plou foc sobre Xile (poema) ..	16
Cartes del lector	" 18
Barbarismes	" 19
En porques paraules	" 20
9 i 9 i cartes que no lliguen,	" 20
Nostres entitats culturals ...	" 21
El Rei Quet	" 21
Horoscop-eter	" 22
Lleure	" 23
Antigor en imatges	" 24

NOTA DE LA REDACCIO:

A la "Tertúlia amb Bernat Castell" inclosa en el número d'aquesta revista del mes passat, s'hi troben nombroses errades d'impremta, degudes a un error en el processador. Demanam disculpes, i esperam esmenar-nos en properes edicions.

EDITORIAL

L'adagi popular ho diu ben clar: "festes passades, coques menjades". El **SANT MATEU '86** ja forma part de la nostra història més íntima. Fer-ne balanç, no obstant, ens sembla sobrer. Les festes d'enguany no han incorporat res d'important. El comportament dels bunyolins ha anat sempre amb l'interès concret que cada acte organitzat desparava per si mateix.

De tota manera, la traca final de les festes, sí que mereix un comentari. Ens referim als fets que succeïren al darrer acte **oficial**, a saber, el castell de focs artificials. La història qui més qui manco la recorda: els que davallaren de l'escola, arribats a **sa plaça**, es trobaren amb una vintena de guàrdies civils que, perfectament organitzats, impediren qualsevol manifestació popular.

Ens sembla una actitud completament antidemocràtica, fora de to. Lògicament no l'actuació dels membres de la guàrdia civil que complia (i val dir que beníssim, de manera prou efectiva) ordres, sino de qui va donar les ordres oportunes. I no és una qüestió cabdal, saber qui va ordenar aquesta **presa de sa nostra plaça**: fos qui fos va actuar de manera capritxosa, totalment autoritària i més pròpia de l'anterior règim dictatorial que de l'actual ordenament democràtic.

Igualment, cercar justificacions que recolzassin aquesta manera represora, és tan debades com indagar el subjecte factor: els desordres, sí voleu i tot el gamberrisme incívic de **grupuscles** clarament influenciats per furors etílics, que l'any passat en feren de les seves, ni l'amollada d'**octavetes** absolutament inofensives i que **algú** va interpretar com una provocació, poden aconsellar una presència de forces de l'ordre públic ben disposades a avortar qualsevol manifestació espontània, sense importar-lis el to.

Un acte lamentable que de cap manera pot tenir repetició: **Bunyola**, agradi o no agradi, no mereixia una butilada com aquesta. **Bunyola** no mereix en definitiva **caps pensants** que actuïn de la manera com actuaren per Sant Mateuet. Per què, de pas, la imatge de la Guàrdia Civil, per aquest **rampell feixista d'algú**, no va quedar gaire ben parada.

NOTICIARI

MES DE SETEMBRE

DIA 24.

A la carretera de Sta. Maria, En B. Suau va sofrir un accident pilotant la seva moto. La colisió va succeir a l'altària de la bifurcació de la dita carretera cap a s'Estaió. En Bartomeu va sofrir ferides de les quals encara està convalescent. Des d'aquí desitjam la seva prompta recuperació.

DIA 26.

El cotxe SEAT 127 CRONO pilotat per En Tolo amb tres ocupants més es va sortir de la carretera a una volta abans d'arribar a Can Grau. Malgrat l'espectacularitat de l'accident, cap dels ocupants va sofrir ferides greus.

DIA 29.

La "gota freda": molta d'aigua. Els torrents augmentaren considerablement el seu cabdal.

Dos intoxicats bunyolins per mor del focus de la "salmonella" del bar "El Ultimo Paraiso en Tapas". També una familia de la nostra vila va ser ingressada per intoxicació.

MES D'OCTUBRE

DIA 18

Un grup de desaprensius, feren malbé diversos pneumàtics d'alguns cotxes aparcats al taller de "Cas Tits". Els malfactors foren detinguts.

ES FOIN

ESPECIALITAT EN ENSAIMADES

NOTA IMPORTANT

*****

El Bulletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears nº 29 de 12 de Setembre de 1986 va publicar el Decret 74/1986 per el que es regula l'Ensenyament de la Llengua i Literatura Catalanes als Centres Docents no Universitaris de les Balears, de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear, així com un nombre important d'Ordres i Disposicions que regulen els textos i material pedagògic per tots els nivells, graus i modalitats d'ensenyament, els programes de llengua per EGB, BUP, COU, Formació Professional de primer i segon grau, així com l'Ordre per la que es regula les exempcions a l'estudi i aprenentatge de la Llengua Catalana.

Pel seu interès, la redacció d'ES CASTELLET ha depositat a la Biblioteca Parroquial un exemplar del Bulletí esmentat per aquelles persones que el vulguin consultar. Si hi hagués algun interessat en obtenir-ne fotocòpia, ens ho podeu sol.licitar al nostre domicili postal (Apartat de Correus, 13 de Bunyola).

COMERCIAL BUNYOLA

ELECTRODOMESTICS
VENDA D'ARTICLES EN GENERAL

C/ Mare de Déu de les Neus, 11
TEL. 61 50 38

VARIETAT D'ARTICLES

SUPERMERCAT SPAR

G. QUETGLES ESTARELLES
M. COLOM BOSCH

TEL. 61 31 78
C/ Mestre Colom 12

En poques paraules

DEU ANYS DE CURSOS MUSICALS

Enguany s'acompleix el desè aniversari d'ençà que s'iniciaren els Cursos de Direcció Coral i Pedagogia Musical. Aquesta commemoració s'ajunta a altres que Felanitx, els vint-i-cinc anys del Festival de Pollença, el trentè aniversari de l'esta-

bliment de les JJ.MM. a Ciutat, els vint anys tant de la Capella Mallorquina com dels Nins Cantaires de Sant Francesc i, encara, la desena Setmana dels Orgues de Mallorca. També es un any prolífic en celebracions personals: els nostres Antoni Sanxo, Joaquim Sanxo, Andreu Parera i Miquel Capllonch hem d'unir els noms de Respighi, Mahler, Liszt, Weber, Delibes, Kuhlau, Caldara, Pergolesi, Porpora, Mar-

cello, Victoria, Gabrielli, Peri i Philippe de Vitry, per citar els més coneguts. Està ben clar que aquest també podria haver tengut l'anomenament explícit d'Any Europeu de la Música si no fos que entre el gloriós triple centenari de l'any passat hi sobresortia la figura cabdal de Joan Sebastià Bach.

Centrem-nos, però, en el cas d'ara: Els Cursos. Vull repetir les paraules que diu el Poeta:

"No és pobra, ni petita, la campana, quan té ressonàncies..."

I aquesta campana en té, de ressonàncies. Amb la d'enguany seran deu les batallonades que haurà escampat pel món i

el seu ressò l'hem de cercar no únicament en els actes que es duen a terme a La Porciúncula de S'Arenal, no únicament dins les classes estivals sota la sufocant calor. El fruit efectiu d'aquests anys i d'aquesta feina el trobarem escampat arreu de Mallorca: el trobarem en els nombrosos cors formats arran d'aquests cursos, en la preparació assolida per molts dels seus directors, en la tècnica aportada als seus cantaires, en la renovació constant que s'ha fet del repertori coral, en la tasca que han pogut desenvolupar multitud de mestres dins la seva escola... No, no es petita la campana...el poeta no ho escriví de bades.

I encara hem d'afegir dues realitzacions més estables i de superior infraestructura: el sorgiment, arran d'aquests cursos, del moviment de corals infantils i la seva catalització en federació; i finalment, la creació de l'Escola de Pedagogia Musical, que mantén viu durant tot l'any l'esperit dels ensenyaments impartits durant la setmana d'estiu.

Tenint en compte tots els elements exposats podreu abastar un poc millor fins on arriba la ressonància d'aquesta bona de campana. No s'ha equivocat, el poeta... són deu anys ben aprofitats!

Biel Massot i Muntaner
(Agost de 1986)

destil·leries
A. Nadal.s.a
tlf. 613008

Bunyola·Mallorca

CA'S BOLLETÍ

DROGUERIA, FERRETERIA, SABATERIA
I ARTICLES VARIS

C/ Major 19.

ENGUANY NO MENJAREM TORDS

Informe de la Redacció

El 26 d'Abril de 1986 es va produir a Txernòbil (Ucrània,URSS) una explosió d'un dels reactors nuclears de la Central Atòmica de producció d'energia elèctrica instal·lada a aquella ciutat. Al moment de l'accident, degut a errades, descuits i infraccions de les més elementals normes de seguretat, ja hi van morir vint-i-vuit persones, quedant-ne ferides prop de cinc-centes pels efectes de l'explosió. L'informe oficial de l'accident no fou donat a conèixer fins la darrerria del mes d'Agost i en ell ja es reconeixien 31 morts per efecte directe de l'explosió i es feia la previsió de la mort per càncer de 6.250 persones com a conseqüència de les radiacions rebudes aquell dia. Es preveu, igualment que, de manera aproximada, cent-mil persones hauran de quedar baix control mèdic estricte durant un període de vint-i-cinc anys, moltes de les quals manifestaran una elevada tendència al càncer. També, per des-contaminar la zona de radioactivitat, s'haurà de controlar la producció agrícola en una circumferència de 50 Kms. al voltant de la Central durant el mateix període de temps, i es translladarà a un cementiri nuclear la terra de 2.600 Kms. quadrats, remoguent-la des d'un pam de profunditat (20 cms.), el que suposa milers de milions de metres cúbics de terra que han quedat innutilitzats i que s'han de fer desaparèixer.

Pel que ens interessa a nosaltres, cal recollir de l'informe una sèrie de qüestions més: La radiació atòmica detectada en 10 Kms. al voltant de la Central nuclear, al dia següent de l'explosió, era més de 100.000 vegades superior als nivells permessos, i la radiació rebuda per moltes persones habitants de la zona s'atracava als 400 REM. Aclarirem que el REM és una mesura que estableix la quantitat de radiació emesa per una font radioactiva, i que les quantitats màximes tolerades estan al voltant de 75 REM. Si alguna persona rep una quantitat superior als 400 REM la seva mort és pràcticament assegurada.

Amb aquestes informacions podem calcular, idè, l'extraordinària magnitud de l'accident i les seves conseqüències sobre l'entorn ecològic en un radi molt superior al que es pensa, ja que una quantitat important de radiació atòmica va incorporar-se a l'atmosfera i, per efecte dels núvols, els vents i altres fenòmens meteorològics, s'escampa al llarg i ample del continent europeu, detectant-se nivells superiors als normals des de Noruèga fins al coster Nord de la Illa de Menorca. Així, la majoria del territori d'Europa fou contaminat en un o altre grau de radiació i, entre els perjudicats, uns dels qui més ens importen, són les aus migratòries i, especialment, **els tords**, aus que per tradició invernèn en abundància pels indrets de Bunyola.

A la premsa local han aparegut informacions contradictòries sobre la conveniència o no de consumir les aus caçades, i la Conselleria de Sanitat i Seguretat Social del Govern Autònom, malgrat aleshores no s'ha pronunciada amb rotunditat sobre la qüestió, el dia 2 d'Octubre va publicar una nota de premsa als diaris locals en la que sols recomenava d'abstendre-se d'ingerir la part òsea de les aus, per ser als osos on la radioactivitat s'hi acumula amb més rapidesa i durant més temps, i, a la vegada, deixava l'assumpte pendent dels anàlisis dels primers tords caçats que s'havien encomenat a laboratoris especialitzats. Més tard, el dia 10 d'Octubre, un diari de Ciutat ens deia que segons la Conselleria de Sanitat el consum de tords no representava cap perill. Emperó pocs dies després, el 14, apareix una informació de que s'han detectat nivells superiors de radioactivitat als tords caçats a Tarragona i que, tant la Generalitat de Catalunya com la de València, havien pres midas per evitar el consum de les aus.

Així les coses, no pensam que hi hagi dubtes: devant la incertesa de les informacions i la passivitat de l'Administració, no cal més que **oblidar-se dels tords i altres aus migratòries per enguany.**

No oblidem, emperó, que el perill nuclear no s'acaba aquí. Des de l'accident de l'any 1979 a la Central Nuclear de Harrisburg (Pensilvània,USA), passant pels de Wile Island, Windscale i el més recent de Txernòbil, no podem quedar-nos ni mica tranquils. A Espanya, les averies a la Central d'Ascó 1 ens han fet tremolar molt espesses vegades. També, de tant en tant, apareixen notícies esgarrifadores de caire semblant, com la del recent accident del submarí soviètic d'aquests dies passats, que posen de manifest el perill real en el que ens trobam (pensau que al voltant de Mallorca se'n passetjen set catifes de submarins d'aquests i que, periòdicament, naus amb

BAR CENTRAL

COL.LABORA

ricanes de propulsió atòmica entren a la badia de Ciutat a espolsar-se, per si ja no en tenguessim prou, els seus gonococs resistents a la penicil·lina)

Hi ha molta de gent preocupada per la qüestió. Per si al cas no fiau del que deim, vos podem assegurar que la televisió se n'ha fet ressó de l'assumpte: el pasat dia 29 de Setembre a l'informatiu de mitjanit, els tècnics biòlegs del Parc d'Aigüesmolles de l'Am-purdá (Gerona) recomenaven clara i rotundament que s'hauria de prohibir el consum d'aus migratòries en-guany, pel perill que representava; el nostre "Informatiu Balear" també n'ha parlat en algunes oc-sions del tema.

Ho repetim: enguany ens arriben els esquitxos del que vertaderament representa el perill nuclear. No fer-ne cas seria d'imprudents; buscar-hi justifica-cions i enriure-se'n del problema és ja de botxos, loquencs i clarament de suïcides.

Volem acabar amb una matisació encara més rotunda: L'Organització Mundial de la Salut (OMS) va publicar

l'any 1984 un informe d'un Comitè d'Experts anomenat "Efectos de la Guerra Nuclear sobre la Salut i los Servicios de Salud". Les conclusions de l'estudi no poden ser més aclaridores; nos ho deien amb les pa-raules següents (ho copiam talment):

"Como médicos y hombres de ciencia, los miembros del Comité consideran que tienen el derecho y el deber de señalar en los términos más firmes posibles los resultados catastróficos que acarrearía cualquier empleo de armas nucleares. La pérdida inmediata y posterior de vidas humanas y animales sería enorme y los efectos en el conjunto de la civilización harían difícil o imposible su recuperación. La situa-ción de los supervivientes sería espantosa, desde el punto de vista tanto físico como psicológico. La in-utilización parcial o completa de los servicios de sa-lud privaría a los supervivientes de una ayuda efi-caz. El Comité está persuadido de que puede afirmar en conclusión, sobre una firme base profesional, que las armas nucleares constituyen **la mayor amenaza in-mediate para la salud y el bienestar de la Humanidad** (el subratllat es nostre). No incumbe al Comitè se-ñalar las medidas políticas que podrian eliminar esa amenaza pero, mientras esto no se haya conseguido, **la Humanidad no podrá sentirse en seguridad** (el sub-ratllat el tornam posar nosaltres).

De ben segur, nosaltres, no en menjarem cap de tordi!

**PEIXETERIA
MALLORCA**

PEIX FRESC, CONGELAT I MARISC

ES MERCAT

B A R

CA'S PELLER

C/ SANT MATEU 5

VIDEO

T A C C

FOTOGRAFIA

Passeig Antoni Estarellas, 14 BUNYOLA

Telf. 61 30 88

SOBRE CARRERS, PLACES, MILITARS
I FILLS IL·LUSTRES DE BUNYOLA.

Aprofitant l'edició del programa de festes de Sant Mateu-86, T. Quetgles, president de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament, va incloure un article que constitueix sense dubte el primer estudi seriós de l'evolució de la toponímia urbana als darrers dos-cents anys. Els carrers de Bunyola 1773-1986, amés de ser un bon estudi de detall, té una clara intencionalitat: la de presentar la informació necessària per tal de poder dur a terme la inacabada i necessària normalització dels noms dels nostres carrers. Malgrat tot, a penes s'endivina amb la seva lectura altra proposta que la de la generalització de l'ús de l'article literari.

Jo aquí voldria desenrotllar unes poques idees de les moltes que em vénen al cap respecte a aquest tema, més per una reflexió, que per rebatre l'exposició feta a l'esmentat article.

Des d'una perspectiva de conjunt, se dona dins el procés de canvi dels noms de Bunyola una pèrdua progressiva d'identitat dels carrers amb els elements, persones o coses, que tradicionalment havien justificat la seva denominació. La necessitat administrativa de trobar noms per als carrers i places va fer possiblement que s'anassin cercant substituïts a uns noms que no importava retolar a la paret perquè tothom els coneixia. D'aquesta manera, l'assignació dels nous noms als carrers

va anar perdent tot sentit lògic de la relació i de la ubiqüitat: un nom se posà a un carrer com se podia posar a un altre.

A més d'això, se va anar eliminant tota possibilitat que els noms triats se relacionassin amb altres fites urbanes que les dels carrers o places. La qual cosa explica la desaparició a Bunyola dels topònims encapçalats per pujador, costa, carreró, etc... precisament aquells que permeten identificar millor les vies dels pobles de muntanya.

Durant el segle XIX té especial relleu l'establiment d'hagiotopònims o noms de caràcter religiós, castellanitzats. Durant el segle XX, a més de mantenir-se als carrers els noms de sants i santes, n'apareixen de nous escrits en la nostra llengua. Però ara van dominant cada vegada més els antropònims o noms de persones: militars, fills il·lustres, religiosos... Pensant-ho bé, aquesta dominància recent dels factors religiosos i militars possiblement justifica aquell dit popular que diu que sempre ha anat darrera el pal·li amb un ciri o amb un garrot.

De tots, els militars han estat els que s'han mantingut menys temps als rètols dels nostres pobles i ciutats. En tot cas la seva permanència s'ha donat per la pròpia necessitat de supervivència dels distints règims polítics dominants, però mai com a una reivindicació popular.

CA S'ESPARDENYER

SA PLAÇA

FUSTERIA MECANICA

FRANCISCO YUSTE

MOBLES DE CUINA-DECORACIO

C/ Passeig Antoni Estarelles 11
TEL. 613499

Una de les coses que van identificar millor els primers Ajuntaments democràtics sobrevinguts de les eleccions de 1979, fou precisament la supressió dels noms de militars i polítics. Bunyola no en fou una excepció. Era necessari despullar els carrers de totes les vestimentes i símbols que havien caracteritzat l'època franquista. I possiblement pel fort sentiment antimilitarista que havia estimulat la dictadura entre aquells a qui havia negat la possibilitat de viure i educar-se en llibertat, caigueren tots els militars. Caigué el General Villalonga, però no "només per a haver tengut la sort -o la desgràcia- d'arribar a general" (T. Quetgles, p. 15), sinó per venir caracteritzat topònimicament com a general, cosa ben distinta. Si M. Villalonga Muntaner, pare dels escriptors Miquel i Llorenç, va ésser un home de prestigi i, encara avui, gaudeix de la popularitat i el record de la nostra gent, existeixen prou arguments per a pensar en la possibilitat de la seva restitució. Però, fem-ho sense traumes, valorant la seva humanitat i el seu bon fer per damunt de qualsevol altra sublimació. En tot cas proposem el nom de M. Villalonga, però no el de General Villalonga.

No vull deixar de fer una altra consideració respecte al tema que ens té entretinguts: la qüestió de la plaça de Bunyola. Com tothom sap, l'anterior plaça del General Franco va agafar i manté el nom de "Sa Plaça". Efectivament és aquest un terme poc determinat, com a despersonalitzat, encara que sigui el que usa normalment la gent per definir l'única plaça que realment existeix a Bunyola. Per això n'hi ha que diuen que millor seria dir-li "La Plaça de Bunyola". En un o altre cas s'arriba així a la mateixa conclusió: que Bunyola

només té una plaça en ple sentit funcional del terme. A no ser que volguem dir ~~plaça~~ a una espècia de malformació d'un carrer que sols s'utilitza per aparcar-hi mitja dotzena de cotxes, l'actual plaça del Rector Marroig; o el cul de sac del desaparegut "Matadero", també amb l'única funció de poder-hi aparcar.

Qui sap si el vertader drama de Bunyola és precisament que mai s'hagi previst fer-ne una de nova, de plaça, que rompi l'ideal construccionista de l'actual planejament urbanístic!.

Pere J. Brunet Estarelles

SA BOTIGUETA

FORN I PASTISSERIA

CA'N JOAN

TEL. 61 50 66

CAPBREU VELL DE LA OBRA PIA -1573. BUNYOLA (2).

Los baçines
Bacines
La obra
Les animes
Nom de Jesus
Luminaria
St. Miquel
Assuptio

Lo Honor Miquel Bosch, conrador de Bunyola, en son ultim testament Joan Marti Llodra Notari a 6 de Juliol de 1550 - que es fassa per son hereu cada any tres ciris en la Esglesia de Bunyola - ço és dos per los canalobres i altre perelevar lo Sant Sacrament en la missa.

- Pere Mascarrell de Bunyola en son ultim testament - m^o Arnau Carbonell Notari de Bunyola - Les quals notes te avui m^o Rafel Figuera Notari, entre altres deixes que es vol, dispon que en la sua capella de Sta. Anna se fassa un retaule, en lo qual retaule se haya de pintar en un part la imatge de St. Pere i en l'altra St. Jaume i enmig la de Sta. Anna -i que dit hereu hi fassi los vestiments i ornamentals necessaris a la dita capella i mes vol en dita capella cremi continuament una llantia -se diguen tres missas de requiem setmanals - dijous, divendres é dissabte- Vol quisquam any lo dia Sta. Ana Festa amb sermó .

- Elizabet Amar muller de Jacme Amar de Bunyola - Test Arnau Carbonell Not. sots a 12 de desembre de 1495 vol que de sos bens se fassa una imatge de Nte. Sra. de Bunyola, un matell de vellut (3) marmassons los jurats de Bunyola. Vol que cada any se done a los pobres de Bunyola - los vergonyants en

la iglesia una cortera de forment - de pa cuit. Mes corteres de forment als pobres - els jurats son sempre els ancarregats - molta confiança mareix jico? mes moltmes que los Rectors.

- I a la Sra. Beatriu Fuster viuda muller de m^o Blay Fuster q^o catorce ciris de cera blanca a la iglesia de Bunyola per dexa de m^o Joan Fuster lo gerperut i vol que los diumenges i festes cremen desde del prefaci. fins a la poscomunió de la missa- Arxiu de la Curia Eglesistica- 21

GLOSSA (4)

Sta. Maria del Cami
de Bunyola
Ja no hayà parral segur
Ni abre per alt que sia
La gent de Sta Maria
Tot allo que veu de dia
En se nit s'ho ne va dur.

DILOBI - FIBLO D'AIGO A BUNYOLA 1444 (5)

Memoria sia a los que en l'any de la nativitat del nostre Sentor mil CCCC XXXX quatre primer d'octubre domecres en vers dis hores de nit fonch tengut dilobi (delobi) daygua que moriren algunes persones y enderocar moltes cases horts y tres ponts ço es lo de sucar prop de la font lo de la ¿comaisaina? de vall i de la palancha.

Arxiu de Protocols - Manuale Partis Foranea
1433 a 1445 sensfoliar

la millor exposició
de Mallorca en

RAJOLS
i
PAVIMENTS

Exposició: c/ Balanguera 15. TEL. 450712
Magatzem: c/ Poima 9-A TEL. 207811.
Polg. La Paz.

Floristeria

ES COSSIOL

MERCAT, 10

TRES CASALS DE MOLÍ DE AIGÜ

Hem a V de maig any dit (1450) Mossen Francesc Descors marcader de Mallorca vene a la dona Catharina muller de Gabriel Thomas de la parroquia de Bunyola tres casals de molí de aygo scituats en dita parroquia per preu de XV 1. encamarades.

Arx.H.Mall. Questio entre la Ciutat i part forana 1515 pel sol.

Joan Parets i Serra
Inca 1983

NOTES:

- (2) Vegeu part de dit document a Joan ROSSELLÓ i LLITERES, D'UN LLIBRE VELL ... In: Llibre de la mare de Déu de Bunyola en el X aniversari de la seva reposició en el retaule major de la Parròquia de Bunyola.- Lluçmajor: Imp. Moderna, 1970, p. 55-56.
- (3) Vegeu a Josep CAPO i JUAN, HISTORIA DE LA MARE DE DEU DE BUNYOLA: ESBOÇ MONOGRAFIC.- In: Llibre de la Mare de Déu de Bunyola: en el X aniversari de la seva reposició en el retaule major de la Parròquia de Bunyola.- Lluçmajor: Imp. Moderna, 1970, p. 18-19.
- (4) Vegeu a Rafel GINARD i BAUÇA, CANÇONER POPULAR DE MALLORCA, v. 3 p.78, nº 785.
- (5) DICCIONARI CATALA-VALENCIA-BALEAR, v. 4 p. 109. Delobi. Pluja molt abundant inundació (Mall. Men.); castellà diluvio.

CARNISSERIA I COMESTIBLES

GUILLEM I MARI CARMEN

Rector Marroig, 10
Passeig Antoni Estarelles, s/n

SABIEU QUE...?

(CURIOSITATS DE LA NOSTRA HISTORIA)

* En la divisió musulmana de Mallorca, Bunyola era el cap del districte anomenat **BUNYOLA-MUSU**, un dels tretze amb que els moros dividiren L'illa. Aquest districte comprenia els actuals municipis de Bunyola, Deià, Vall'demossa, Esporles i part del de Banyalbufar.

* El mes d'Octubre de l'any 1.428, predicà a Bunyola Sant Vicenç Ferrer.

* L'estadística de l'any 1.784, recollida per Jeroni Berard, referida a Bunyola, era la següent: 1.556 repartides en 568 homes, 546 dones, 437 al.lots i 5 eclesiàstics. 3.000 quarteres de blat, 434 d'ordi, 417 de civada, 835 de llegums. 105.000 quartanes d'oli, 10 quintars de canyom i 10 de llí. 2.710 xots, 183 cabres i una vaca. 4 teixidors de llí, 1 picapedrer, 4 fusters, 3 ferrers, 2 sabaters, 2 molins d'aigua i 76 bigues de tafona.

* L'edifici del nostre Ajuntament es construí l'any 1.926.

VIRGUERIES

LO NOU EN ROBA PER A TOTS
I DESFRESSES

ES MERCAT, TRAST 14

**TOMEU
MATEU**

fusteria mecànica

FUSTERIA EN GENERAL - MOBLES DE CUINA

C/. Estació, 21 Tel. 613831 BUNYOLA

NOCES D'OR

SEGON PREMI, CATEGORIA "A" DEL "PREMI DE NARRATIVA SALVADOR GALMES 1986"

JAUME MATEU BATLE

Avui fa cinquanta anys que ens vàrem casar. Si tot hagués anat bé, però, en faria cinquanta i set dies. El matí de l'avinentsa frustrada llostrejà espuntat tot ple de neu. Tanta que no es podia sortir de casa. Llavors vaig comprendre el fred que havia passat a la nit, no es tractava tan sols dels nirvis, com em pensava, era d'afegides la neu que aclaparadorament es feia seu la casa, el poble i tots els voltants. Qualsevol altre dia m'hagués sotmés gojosament a l'encanteri d'un fet tan poc comú, i hagués tastat fins la neu del clivell més profund, però aquell no era un dia qualsevol, era el jorn ansiat i treballat, era el fi i la fi que ens obria de pinte en ample les portes d'un camí tot a estrenar, m'havia de casar amb Na Maria, la que ara és la meva esposa, que per si no bastàs, vivia al poble veïnat i no sabia com enviar-li noves, i prorrogar l'acte fins passada una setmana si la neu havia minvat i no ens donava cap altra trastocada. A la fi vaig aconseguir-ho mitjançant un jove agosorat que per uns quants doblers volgué fer d'enllaç.

Així esdevingué. Ella amb el vestit de novia, tota blanca, un abric a l'esquena i unes botes, no sabia si riure's o plorar tot diguent: "Només ens podia passar a nosaltres, això". Jo, valguem Déu, fredoler de jo, tot mudat, mans dins les butxaques, coll encollit i peus gelats. Havíem d'anar fins a Lluç com era costum però ho deixàrem per més endavant i decidírem passar les noviances a ca nostra; tampoc no teníem massa més opcions. Idò sí, ca nostra, ca seva i ca meva, ca tots dos, ca nostra, una casa que amb més d'un sacrifici i també més d'un call havíem aconseguit llogar i acomodar mínimament escampant-hi quatre mobles, indispensables per a viure-hi. Em fa gràcia quan pens el que passà a l'hora, desitjada hora, d'anar al llit. Ja era tard i duíem qualche cope-ta de més acumulada al llarg de tot l'horabairxa per tal de, solidariament, brindar amb tots els amics i parents que anaren compareguent. Devien ésser ja a prop de les tres de la matinada quan deci-

dírem colgar-nos. Gairebé feia mitja hora que havíem quedat tots sols. Puc dir, sense ànims de justificar la meva honradesa, que mai l'havia vista nua, a tot estirar una vegada havia gosat passar-li la mà per davall de la falda i fer-me cuixa amunt; fou breu però delectós. Ambdós una mica empegueits, ens desvestírem donant-nos l'esquena. Ella es va posar la camisa d'anar a jeure, que a dir ver tenia uns brodats preciosos però no mostrava res. Jo em vaig quedar amb els mateixos calçons blancs, d'aquests que arriben fins als peus, i la camiseta. Llavors cada un es posà dins el llit sense dir paraula. Els nostres batecs acceleraren juntament. Tots dos ens afarràrem i encollírem contra les flassades, com passa a l'hivern quan les carns tebes de prompte s'aclofen damunt els llançols àvids d'escalfor. Parlàrem quatre paraules, però això sí, no ens rossàrem ni un ditet. Jo mentre, lluitava amb allò que havia dit el capellà un dia, quan pujava l'escalonada de devora el cantó.

- Joan, - digué temorenc i altiu inflant els pits- la nit de noces no siguis massa impetuós amb Na Maria. A elles, que estan molt fetes a ca seva i la seva família, els costa un poc fer-se la idea i val més anar-hi a poc a poc; siguis sensat. Val més encetar bé i Déu es complaurà.

Jo mai no havia cregut molt en l'església i els capellans, però em mereixien respecte. Això sí, comprenia que ells havien estudiat molt ..., ara que d'aquestes coses no en tocaven sabre tant. Clar que Don Bernat era un capellà més viu que la geneta i no sé si més amic del dimoni que de Déu.

Idò sí, estàvem el sant matrimoni arraulits de fred mirant el sòtil com una aranya teixia curosament una terenyina -a la vida i als moments més íntims sempre es presenta qualche hoste amb qui no comptàvem; és l'he-ra que ens tornam sornuts, però amatents i cara afable els donam sumptuosa acollida- hi havia també, al sòtil, uns quants cruïts i un pagat, posat amb poc gust, que mutilava una gotera. A poc a poc vaig girar-

el cap i la vaig veure pàl·lida i tremolenc
ca com una fulla de poll. Llavors ella se
n'adonà, emperò em mira ufanosament als
ulls i... Ambdós ens debocarem amb frecs
i besades...

... d'aquesta nit de noviances, nasqué
En Bernat, que així es deia mon pare, però
jo mai em vaig considerar del tot el pare
-això no ho he dit mai a Na Maria-, crec
que varem ésser un poc el fred i jo, els
pares d'En Bernat, i fins qualque pic hi
he inclòs el capellà, per allò de fer-li
la punyeta.

Més endavant tenguérem En Vicens, que
comandàrem un dia que Na Maria, per sopar,
s'amarà un poc de vi per celebrar el ridi-
cul que havia fet la veinada dins la boti-
ga per no sé quines cin-centes. Ella que
sempre se'n fotia de tothom i se'n reia
de tot. Na Maria ja feia estona que la duia
entre cella i cella. Fins jo em vaig dei-
xar dur per les rialles fregant l'esclat
que ens hagués anorreat. Al part quasi vaig
estar a punt de perdre'ls tots dos. A Déu
gràcies no fou així, però el metge ens
avisà que podria ésser perillós tenir un
altre infant. No sé si aquest fou el preu
d'haver-nos rigut de la veïnada però sem-
pre ho vaig trobar una maledicció per això
de no te'n riuràs del pròxim. Me n'he
apenedit a vegades de no haver tengut cap
fill així com per desig i voluntàriament.
No vull dir però que no n'estigui content
dels dos que tenc, que sempre els he esti-
mat molt i a aquests nètets que m'han donat
i les nores també.

Ara, avui, Na Maria encara dorm. Hem
de celebrar el cinquantè aniversari de no-
ces, les coses han canviat molt. He des-
pertat Na Maria amb un bes a la galta i
ella, amb una normalitat ritual, el m'ha
tornat. S'ha aixecada i se n'ha anada a
donar-se un bany. Hem d'anar a celebrar-
ho a Lluc, primer a missa i després a di-
nar al restaurant. Jo ja em vaig rentar
ahir i per això he quedat un poc més dins
el llit. Quan he berenat Na Maria ja ho
ha hagut fet. Llavors ha comparegut tota
la tropa de nètets, cinc en total, i els
fills i les nores. Ens ha regalat un quadre
a l'oli de la vila amb el campanar enmig.
Les nores sempre diuen que ca nostra pa-
reix una capella amb tants de Sants i Ma-
res de Déu. Els nètets ens han omplit de be-
sades i el menú d'En Vicenç de baves tam-
bé. La resta del dia l'hem passat part dins

el cotxe, part dins l'església, part dins
el restaurant i part a ca nostra. Han ve-
gut a donar-nos els molts anys la germana,
el cunyat i la cunyada. El germà va morir
fa dos anys, de vellura, en tenia ja noran-
ta-tres.

Però a la nit, jo no m'esperava això
de Na Maria. Jo que havia passat tot lo
dia recordant plaers i recances, sobre tot
aquella primera i mal reeixida nit. Ella
ha quedat fins passades les dotze mirant
la televisió. Llavors ha aparegut, s'ha
llevat la pinta que li subjectava la mo-
nya mentre jo la mirava de cluques ulls
com esperant una nota de color. Vertadera-
ment ja no és la mateixa, ara és molt més
carnosa, cul feixuc, veu queixosa i deixa
el barram damunt la tauleta de nit, però
per a mi encara conserva aquells aires de
nina puvila, aquells gests tan seus, aquell
ritual persimoniós per a fer les coses que
l'ha caracteritzada al llarg d'aquests
cinquanta anys. Agafa la roba, se la penja
al braç i amb la mà pansida desdibuixa les
arrues que pugui tenir i després la posa
damunt la banqueta. Jo avui, com tantes
altres vegades a la primeria que erem ca-
sats i qualcuna altra, he deixat la roba
tirada damunt la cadira del dormitori, mal
sofronyada, amb la intenció, com tantes
altres, que ella fassés el pertinent quei-
xos monòleg: "No és que no li ha i dit mol-
tes vegades, idò no, sempre igual. Serà
vell i encara no en sabrà". Jo vell ja ho
som, però encara me veig capaç d'engatussar
la meva dona i més aquesta nit. Crec poder
-la omplir de besades, recórrer amb la pun-
ta dels dits i la mirada tot el seu cos,
i fer l'amor si tenc sort i forces, quan
no, em conform en recórrer tot el seu cos
carnós i moll, vestigi d'una vida de dies
llargs. Idò he deixat la roba així per veu-
re si s'enfadava amb jo i em feia aixecar,
com quan a les noviances, per a compondre-
la, però no!. No m'ha dit res. Jo mentre
amb els peus feixucs m'he aixecat com per
anar a cercar un mocador i li he pegat un
toc a l'anca per a provocar-la:

- Molts d'anys Maria...

- Sempre amb aquesta juguera, ara no
veus que m'has fet mal.

- Venga, venga ...

I l'he abraçada i besada als llavis en
abrivat desig.

- Venga Joan que hem tornat vells i ja
no estam per aquestes coses. Afica't al
llit i apaga el llum.

Iletra menuda

ESCOPETADES FORA DEL TEST. I PUNT.

La "Societat de Caçadors" d'aquesta noble vila de Bunyola, tengué la brillant ocurrència de convocar els menors de catorze anys a una tirada "al blanc" amb carrabina, durant les passades festes de Sant Mateu. Una ocurrència que aquest pobre xerraire bunyolí no pot aplaudir, sinó tot al contrari: l'ha de refusar perquè li pareix un desbarat. I punt.

No tenc, particularment, res contra cap dels membres d'aquesta societat, entre d'altres coses, perquè desconec tant els seus membres com els estatuts que la regeixen. Sí estic contra la utilització de qualsevol arma de foc, per moltes explicacions benevolentes que se'm puguin donar sobre el seu ús "pacífic": una escopeta, pens jo, s'ha feta per a escopetejar. I pens jo, en aquest micro-cosmes nostre bunyolí no hi ha res ni ningú, blanc o negre, gras o magre, moro o cristià, ap o psoc, home o dona, ric o pobre, alt o baix, persona o animal que meresqui ser escopetejat. Per això no m'agraden els caçadors quan exerceixen de caçadors, sobretot quan duen per ombra aquest s artefactes renouers i de fer mal que són les escopetes. A part, no tenc res contra aquesta societat, encara que m' agradaria molt més si fos una societat de pacificadors. I punt.

No obstant me pareix, com deia al començament, una falta bestial de sensibilitat, un atropell a l'educació pacífica de l' infant i una flagrant incitació a la violència, convidar al jovent més tendre d'aquest poble meu, a pegar trons amb una carrabina, encara que sigui a un blanc estèril i amb perdigons sense mala llet. Quan s' intenta conseguir que els pares s' abstinguin de regalar juguetes bèl·liques als infants; quan ens esforçam en pintar colomes de pau; quan ja estam tips de violències, me pareix una punyalada al ronyó de la sensibilitat, una puntada de peu als dallons de la pau, incitar als que passat demà seran homes i dones (i els volem de seny i pacífics) a una competició violenta sota el reclam d'"esportiva". I punt.

I encara me pareix més denigrant, més delirant, que aquestes escopetades fora del test figurassen al programa de festes del ja difunt Sant Mateu '86: per més burla i afronta, que sigui "una festa"! I punt.

Més inoportunitat, impossible. Més poc seny, increïble. Més poca sensibilitat, difícil d'imaginar. I punt.

A part d'alguna institució que pugui expressar el seu rebuig com a col·lectiu, aquest pobre xerraire ingenu, utòpic, un pèl romàntic insatisfet, vol fer sentir la seva vergonya, la seva tristesa i la seva ràbia. I punt.

Marçal.

RECEPTES DE CUINA

COCA DE POMES

1 tassellet de farina
 1 tassellet de sucre
 Mig tassellet d'oli de llavors
 Tres quarts de tassellet de suc de taronja natural
 4 ous
 1 sobre de llevat ràpid ("Canario")

El primer, es pujan els ous a punt de neu i els vermells es posan amb el sucre i s'hi afageix la farina, el suc de taronja, l'oli i el llevat. Es mescla tot ben mesclat. Apart, en-caramel.larem el fons del motlo amb sucre preparat i es componen els troços de poma sobre ell. a continuació, se li afageix la mescla que hem fet abans i ja es pot aficar al forn.

Na Ravenet.

BAR PARIS

S'ESTANY

C/ SANT MATEU 11.

LES AQUAREL·LES DE SARA BOIX

Els dies 26, 27 i 28 de setembre i 3, 4 i 5 d'octubre, poguérem contemplar a la Sala Parroquial, l'exposició d'aquarel·les de SARA BOIX I LLAVERIA. La tècnica de l'aquarel·la, tan delicada i difícil, es mostrava als nostres ulls amb tota la seva gràcia i bellesa. Dins tots els temes podíem apreciar el gran domini i la perfecció d'aquesta tècnica que posseeix l'artista i que amb ella va expressant el seu sentir i el seu missatge.

Traspua dins tota l'obra, l'amor i la sensibilitat amb que l'artista contempla i construeix, amb visió poètica i delicada, aquest món seu tan suggestiu.

Els fons dels temes nítidament treballats, profunds, tan sàviament difuminats, sense cap estorb, només la insinuació, quasi imperceptible d'un perfil, d'un nuvol o d'una muntanya.

La sobreietat dels fons contrasta amb els primers termes on es desborda tota la generositat de Sara, l'ànsia de copsar i expressar la bellesa de tantes i tantes coses com l'envolten i que ella ens trasmet amb aquest estil tan suau i personal.

Floreixen les parets, els arbres, les ribes d'uns llacs misteriosos, les flors i les fulles, amb infinita profusió, enllaçades dins una línia finíssima, enjoien tota la terra.

Temes de llegendes, mitologies, de místics guerrers, d'àngels, d'aus bellíssimes i de paisatges evocadors componien l'exposició.

Tot un càntic a l'Art i a la Bellesa. Tota una expressió de la personalitat i del domini de l'aquarel·la que té aquesta artista que per primera vegada exposa entre nosaltres.

Gràcies, Sara, per aquesta exposició, que no sigui la darrera i que tenguis un feliç conviure entre nosaltres.

J. Mateu Conti

REFRANYER

Octubre

Es fred d'Octubre, mata l'oruga.

Quan l'Octubre ha finit, mor la mosca i el mosquit.

Tronades a darrers d'Octubre, any de neu.

Octubre, octubret, s'emporta la calor i ens porta el fred.

Novembre

Pel Novembre, llaurar i sembrar.

Si pel Novembre trona, sa collita serà bona.

Quan el Novembre ve, abriga-t bé.

(l'any i la metereologia) :

Any d'aubons, any de granons.

Any d'ovelles, any d'abeies.

Any de carestia, garbell espés, cedàs de claridssa.

Any de figues flors, any de plors.

Any de gelades, any de pelades.

Any de llençisca, any de rates.

Any de molts d'aranyons, any de pocs cavacions.

Any de neu; any de Deu.

Any de plutja, grata-t sa cuixa.

Any de vi i de granons, n'hi ha de contents i de fallons.

(la lluna i la metereologia) :

Lluna amb rebosillo, sol dur d'aigo es cordoncillo.

Lluna amb rotlo, senyal d'aigo.

Lluna aixecada, mariner ajegut.

Si sa Lluna té un braverol, demà no veureu el sol.

Recull d'en Ferran Mora

EL NIDO, S. L.

SABONS-DETERGENTS-LLEIXIUS

Bunyola (Mallorca)

TEL. 61 31 21

PLOU FOC SOBRE XILE

(En el 13è aniversari, l'onze de setembre, de la presa de poder xilè, mitjançant cop d'estat, del dictador Pinochet)

*Plou foc sobre Xile:
gotes de plom roent
sobre la carena
blanca i llargaruda,
esverada i trista.*

*Bufen vents irats
en els grans suburbis
i a les mines, vetes
negres carnívores
esclaten de sobte.*

*L'ensopiment profund
imposat al carrer
pren d'una volada:
l'estat d'excepció
i d'incandescència
s'encamella als terrats,
foragitant els clams
de misericòrdia.*

*L'ordre del Gran Cacic
és ben clara: cremar
l'eloqüència del mut,
tota gosadia,
els rastres dels absents.*

*I la pell xilena,
tensa i abrivada,
pell de cop d'escodra,
dóna els ulls crivellats
a la calabruixada
de pedres i bales
i el dors humiliat,
net de resignació,
i lbiure i andí*

*a qui ha fet de Xile
mercat negre i obert
d'alens inacabats
i desapareguts;
passes estimbades
i paraules mudes.*

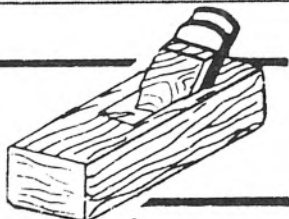
*I persisteix l'aigua
de foc sobre testes
inmaculadament
separades del cos.*

*Crits d'apocalipsi
barrejats amb els sons
de les casseroles
xilenes sordament
impecables, ritmes
augurants d'angúnia
per a l'antropòfag
August, "El Canibal".*

Jaume Mateu Martí

JOAN

FUSTERIA MECÀNICA

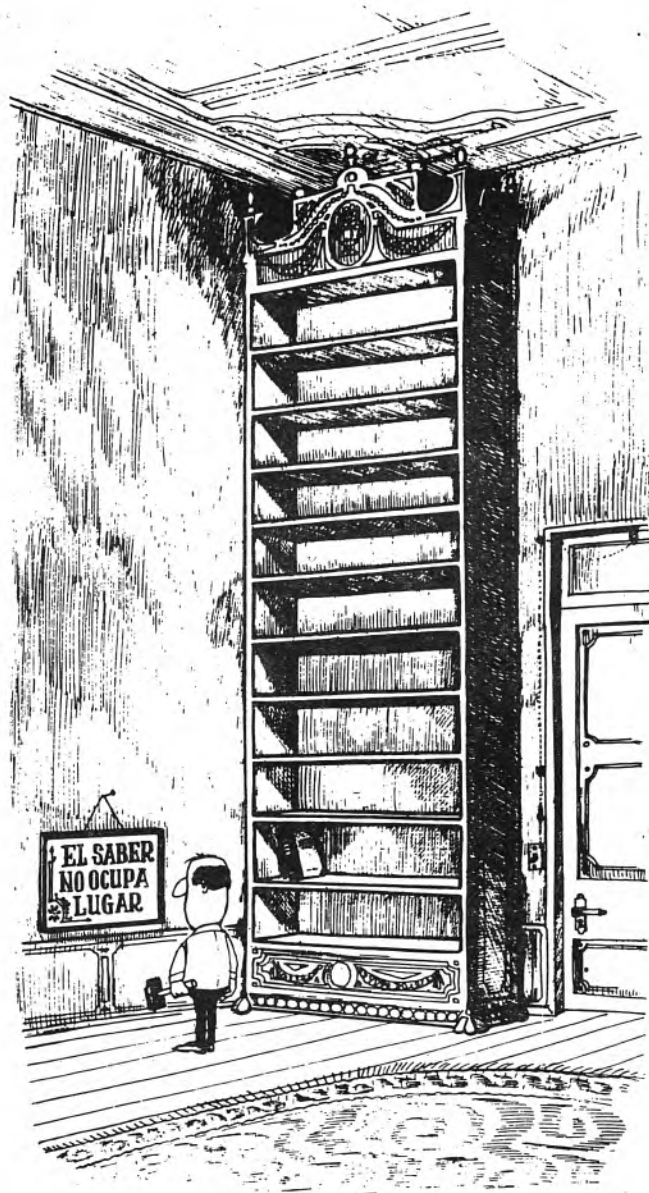
Fusteria en general - Mobles de Cuina

Particular: C/. Estació, s/n
C/. Aigua, 8 Tel. 61 34 31 BUNYOLA

**PERRUQUERIA
CA'N TONI**

C/ SANT PERE, 8

**COOPERATIVA
NTRA. SRA. DE LES NEUS**

varietat d'articles de consum diari
preus ajustats al màxim

EPHEDRA FRAGILIS

Bartomeu Torrens Asegurado

*

D'EBEN I MEL

Jaume Mateu Martí

PREMIS «VILA DE BUNYOLA» 1986

COL·LECCIÓ SITJA

BUNYOLA

1986

El passat 20 de setembre va ser presentat el llibre que recull els premis "Vila de Bunyola" d'enguany: EPHEDRA FRAGILIS de Bartomeu Torrens a l'apartat de poesia i d'EBEN I MEL de Jaume Mateu Martí al de narrativa.

Un llibre curiosament editat a la col·lecció SITJA que ES CASTELLET vos recomana especialment. Com es sol dir en aquests casos, és un llibre que no pot mancar a cap fogar de Bunyola, no solament per la qualitat de les obres, sino sobretot pel que significa la col·lecció Sitja: un intent per a aconseguir que el nivell de lectura del nostre poble augmenti a partir de lectures que no li siguin alienes, que siguin un poc seves.

Al llibre el podeu trobar a les llibreries de Ciutat i als comerços d'aquí que habitualment també venen aquesta revista. Si voleu també ens el podeu sol·licitar a la nostra adreça. El preu és regalat: 250 ptes.

REDACCIÓ

CARTES DEL LECTOR

Sr. Director:

Parlar del darrer Sant Mateuet es tan necessari com delicat, emperó algú ho ha de fer i no tenc vessa de fer-ho jo.

Que quedi clar que exprés una opinió particular, la meua, signada amb nom i cognoms, sense voler fer ús dels malentessos que provoquen sempre els anonimats.

Pens que es molt mal de fer donar una definició clara del que entenem per cultura: alguns creuen que es cosa de savís i de gent de lletres que ha anat molt de temps a escola; altres creuen que, al contrari, la cultura es únicament alló "folklòric", alló estereotipat que caracteritza cada poble, cada comunitat inclosa la seva llengua, costums, hàbits... En els extrems, els uns consideren cultura sols alló que es producte dels cervells superiors, els actes màxims de la creació humana reconeguts per tothom; els altres, a l'extrem contrari, restan embabalits o dedican la seva vida a admirar-se de com a tal poble es corden les sabates o a qual altre fan millor els rots després de dinar. Cadasquna de les maneres d'explicar el que s'enten per cultura, es miri per on es miri, sempre gaudeix d'una característica comú, alló que la constitueix en lo més essencial es quelcom extraordinàriament senzill: la cultura sempre la fan les persones, es una expressió, sia la que sigui, de la seva capacitat de creació i recreació humana. A la historia dels pobles, idó, no hi poden oblidar-se mai les sevas característiques culturals perquè son un element inseparable d'aquella.

El que ha pasat cada any el 22 de Setembre, Sant Mateuet, es, segurament, l'expressió més íntima del sentiment popular de la festa. I que quedi clar que dic "més íntima" perquè generalment sols hi solen participar a Sant Mateuet aquelles persones que necessiten dir o fer quelcom més que lo que han viscut i expressat a les festes recents acabades del Patró del poble. Aquesta arrel popular, que ve de molt enrera, no pens que sigui cosa gens malsana. Al contrari, posa de manifest que la cultura neix sempre de les persones i acaba sempre, també, en ellas, i que n'hi ha moltes de maneres d'entendre-la.

Enguany, emperó, pasará a la història del Poble de Bunyola com l'any negre de Sant Mateuet, l'any en que ell, empegueït com una fadrina que veu per primera vegada les parts brutes d'un mascle garrut, va agafar es buliquet i va partir, camina caminaras, sense cap destí, acollonat per l'ultratje de que ha sigut objecte. Enguany podem dir que ja sabem el que entenen les nostres autoritats per cultura. I no hi val parlar de culpables, instigadors ni de res de el que s'ha marmulat pel carrer. No n'hi ha de culpables, perquè no va pasar res que constituís objecte de delict, i, que jo sapigue, en un sistema democràtic el que marca la llei es la presumpció de inocència abans que la presumpció de culpabilitat. No cal, idó, parlar de culpables, emperó sí cal parlar de responsables del que va pasar. I la responsabilitat, a la vista dels fets es, ni més ni manco, de la persona que va autoritzar l'entrada de forces

**SALO
DE
PERRUQUERIA
MARILENA**

C/ Passeig Antoni Estarelles, 30
TEL. 61 32 83

**CARNISSERIA
ANTONI DOLS**

SA PLAÇA

d'ordre públic sense cap (i ho repeteixo: sense el més mínim) fonament per fer-ho. I malgrat la cosa no va tenir (afortunadament) cap conseqüència greu per ningú, sí que pens que la tendrà quan els fets es valorin en la seva justa mida, fora de les xarrades de camilla i els xafardetjos de cantó. Si els ciutadans han de respectar les Institucions, cal que les Institucions respectin als ciutadans, al servei dels quals han estat concebudes. De no ser així, entrem en el joc dels totalitarismes justificant lo injustificable, augmentant la confusió abans que l'autonomia de les persones.

Pels qui no han viscut els abusos comessos pels defensors de la dictadura en els anys anteriors a la Constitució de 1978, segurament la boca no s'els hi va aixugar de sobte ni el cor els hi bategà amb més força quan aparegueren els "convidats". En un segon, vuit anys de temps espés i aprofitat al màxim en tastar i assaborir el gust i la carnadura de la llibertat s'en anaren a fer punyetes. La ràbia, la impotència i el records acudiren de cop al pensament, i hom pensava si aquets darrers anys han sigut un somni.

No n'hi ha, idó, de culpables. No ha pasat res. Sant Mateuet es fuit, les mans dins les butxaques, els ulls lla-grimossos i el cor estret.

Es el Imperi que contra-ataca.

Miquel de la Mel
42940069

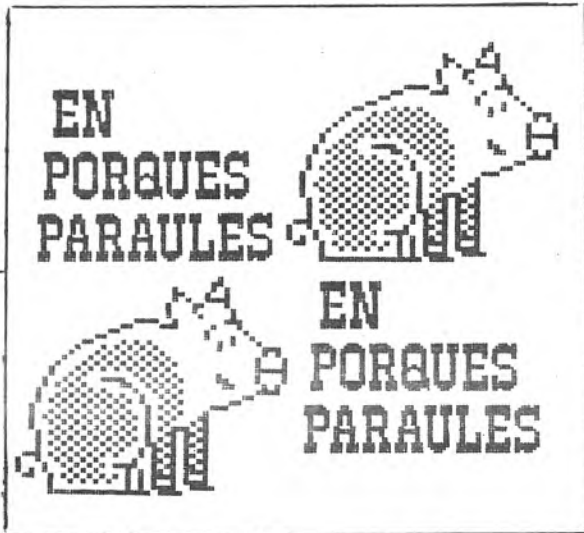
BARBARISMES J. Corbera.

ACENTO	accent
ACENTUAR	accentuar
ACEPTAR	acceptar
ACERA	voravia
ACERT	encert
ACERTAR	encertar
ACIDES	acidesa
ACLARACIO	aclariment
ACLARAR	aclarir
ACLARATORI	aclaridor
ACOMODO	acomodament
ACONDICIONAMENT	condicionament
ACONDICIONAR	condicionar
ACONTEIXEMENT	fet, succés, esdeveniment
ACORDE	acordat (adj.)// acord (terme musical)
ACORDEON	acordió
ACOTAR (limitar i reservar un espai).	vedar
ACREEDOR	creditor
ACUERDO (DE...)	d'acord
ACUNYAR	encunyar (imprimir o gravar amb cuny) // falcar, tasconar (posar una falca o tascó).
ACUSE (notificació)	acusament
ADEFESSI /	bunyol, burot
ADEFESSIO (cosa rara i lletja; molt sovint, una persona lletja o mal vestida).	
ADELENTAR	avançar, passar davant (referits al moviment d'un cos) (tr. i intr.) // bestreure (donar uns doblers abans del temps convengut)
ADELENTAR-SE	anar envant, avançar-se
ADELENTAR (PER..)	per endavant
ADELANTE!	endavant!
ADELANTO	avanç o avenç, progrés//bestreta (quantitat que hom bestreu)
ADEMÉS	a més, a més a més, demés, endemés
ADIESTRAR	ensinistrar, anostrar
ADIOS	adéu, adéu-siau
ADIVI	endeví, endevinador
ADIVINAR	endevinar
ADMITIR	admetre
ADORNO	ornament, adornament, adorn
ADUANA	duana
ADUANER	duaner
AEREO	aeri, aèria
AFAVOREIXER	afavorir
AFEAR	enlletgir, fer tornar lleig// blasmar (censurar la conducta, el actes de qualcú)

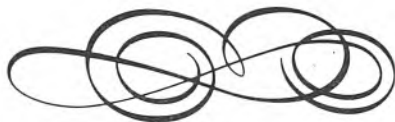
deliciosos
productos

007

JUAN CABOT BRUNET

En aquests darrers numeros de ES CASTELLET ha faltat sa seccio humor perque l'he perdut; aixi mateix hem demanat al rector que ho anunciàs a ses mises: S'ha perdut s'humor si qualcú el troba que el dugui a ca ses monges o a s'escolà per aixi poder donar-lo a n'es qui li faci falta.- moltes gràcies, anau-vos-ne a veure en pau.

Ai! aquests palmanyolerets que venen a escola amb autocar; qualcú un dia els hi tallarà sa llengo i és que, és una vergonya, mentre passen per dins Bunyola a tot-hom qui veuen tan si és vell com jove, home o dona, li amollen una lletania de paraulotes i insults començant per "mamón", "c... acabant per "hijo de p..." i coses més grosses. També hem de dir que a Bunyola hi hallengos que fan més mal i no son de ninets que encara van a escola, ja en parlarem.

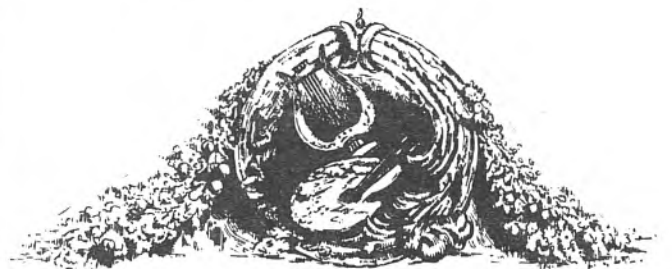
8 i 9

I CARTES QUE NO LLIGUEN

Dins la vila els municipals solen esser implacables a l'hora de posar multes per mal aparcament. ¿ Que passa amb els cotxes i motes que circulen a velocitats prohibides? ¿ i aquells que de matinada fan carreteres des de sa plaça fins Es Garrogó? ¿ i es que van a "escape libre"? i en fi tots aquells que suposen un perill pels vianants i una molèstia per els qui aprofiten la nit per a dormir.

El dia de Sant mateuet hi havia una trentena de membres de l'ordre. No n'hi havia tants a les verbenes i a la matinada de Sant Mateu quan cremaren el paperí, no n'hi ha tants per controlar els caçadors furtius que caçen els dies que la llei no ho permet, i aixi, etc. etc. ...

Bunyola està feta una porqueria malgrat hi hagi un netejador municipal i papereres a molts d'indrets no és suficient; no fa molts anys els matins veien moltes dones que feien sa carrera de davant ca seva neta garnerada ve, garnerada va. Les bones costums es perden.

CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"

EL REI QUET

CÍUTADANS:

NO ME PENSAVA MAI
QUE SANT MATEUET

FOS AIXÒ.

NOTICIES D'ULTIMA HORA

18-19 d'Octubre. Una trentana d'al.lots i al.lote@ del nostre poble (de 13 i 14 anys) passaren el cap de setmana a Lluç per compartir jocs, il.lusions i vivències, tot de cara al nou curs de catequesi que acabam de començar.

23 d'Octubre. Més gamberrades; nombrosos cotxes, aquest dia aparagueren desperfectes: vidres espenyats, seients xapats, motors fetuts, etc. No s'ha aclarit res d'aquest asunte.

24 d'Octubre. Una quarentena de bunyolins parteixen cap a Iugoslavia. Aquest viatge va ésser promogut a Bunyola per La Coral Polifònica.

25 d'Octubre. Elecciona al Club dels Jubilats per a renovar la Junta Directiva, va sortir com a president, en aquest cas presidenta Dª Francisca Colom

LES NOSTRES ENTITATS CULTURALS

RONDALLA DE BUNYOLA

Darrera els instruments de corda que sonen a les misses dominicals, a matines, a l'escola de ball amb moltes d'actuacions de la Coral Polifònica i del Cor dels Pins, fins i tot a les serenates del Dia de les Verges hi ha una institució, la Rondalla de Bunyola, i una persona, En Miquel Palou Estarelles, mestre i director de la mateixa; fruit de la tasca que ja fa molts d'anys va iniciar Mestre Antoni Picarola. La seva intenció no és només mantenir una rondalla sino que aquesta sigui un camí d'aprenentatge en vers d'aquests al.lots i joves que avui la componen i el dia de demà tenguin una sortida instructiva i constructiva a la societat de l'oci que ens esdevé. Per això la seva tasca no es limita a l'ensenyament de tocar un determinat instrument sino desde un principi ensenyar a tocar amb solfeig a força de llegir notes en le pentagrama i poderinterpretar qualsevol partitura.

La Rondalla de Bunyola, apart de no faltar als concerts organitzats a la nostra vila i col.laborar dins tots els camps que els ho han demanat, han tingut algunes sortides per la nostra illa: acompanyar actuacions del Cor de Llubí, interpretació de varies obres a la programació de la TV Balears, actuació de la Setmana de Cant Coral a Palma, concerts de Nadal a Sant Francesc i a l'Auditorium de Palma.

HOROSCOP. ÈTÈR

Prof. XIM ESTRELLA

ARIES

SALUT: francament bona. **AMOR:** fatal: nomes s'estimarà vostè. **CONSELL:** no admeti cap consell, ni aquest!

TAURE

SALUT: així, així. **AMOR:** de seguir així faci un bon pensament. **CONSELL:** un canvi de sexe, ara mateix li seria ben profitós.

BESSONS

SALUT: està sà com un gra d'all: si vol seguir així, eviti tot el que li pugui fer mal. **AMOR:** no sigui ase i aprofiti la cera quan cau, home. **CONSELL:** Si és amic de les aventures fortes, viatgi a Txernòbil o al Golf de Sidra.

CRANC

SALUT: malament: a dieta una temporada. **AMOR:** com que no estarà per berbes, s'abstengui una temporada de fer l'amor. **CONSELL:** si no em fa cas i agafa una bona gatera, no se li ocurresqui conduir ni prendre una gota d'aigua.

LLEO

SALUT: tindrà morenes, eviti els botifarrons. El gel és el millor remei. **AMOR:** aventura inoblidable a la vista, malgrat la dolència al cul. **CONSELL:** eviti enrajolar amb porcelanosa, si no vol que l'esperit diabòlic de Na Preysler li pertorbi el son.

VERGE

SALUT: possibilitat que tombi un peu o el cap. **AMOR:** Non comment. De tota manera, deixi córrer els cans petits i peluts. **CONSELL:** rebrà visites a domicili de mormons, testimonis de Jehovà, visitadores d'avon, inspectors d'hisenda i un personatge estrany que li dirà que ha perdut la vida i si vostè l'ha trobada.

BALANÇA

SALUT: bénet. Té ganes de monjetes i pot menjar-ne, atenint-se a les conseqüències que solen ser inoportunes i pudentes. **AMOR:** no donarà abastament a tanta demanda d'amor. No s'esbravi. **CONSELL:** rebrà moltíssimes propostes deshonestes, sobretot per part de partits polítics. Impossible precisar de quina banda.

ESCORPIO

SALUT: Li convendria deixar el tabac, l'alcohol i l'aigua que li pot criar granots. **AMOR:** segeuixi l'amor platònic que no fa mal, no pega pernades i fa el que vostè vol. **CONSELL:** exactament dia 3 de novembre vagi sense excusa al Penyal d'Honor on l'esperarà un extraterrestre, portador de bones noves.

SAGITARI

SALUT: s'enclourà un dit amb la possibilitat que el perdi. **AMOR:** no braveji d'això, que tots el coneixem. **CONSELL:** si troba un paquetet blanquinós, ben premsat i blan, molt sospitos a la bossa de la seva filla, abans de galtejar-la pensant amb el haixix, s'asseguri que no el confon amb una compresa evax-fina-segura-plegada.

CAPRICORN

SALUT: alerta al colesterol, l'àcid úric, la glucèmia, les transaminases, la velocitat de la sang, el temps de coagulació i al tren que no l'atropelli. **AMOR:** rebrà un anònim eròtic que el deixarà gelat. **CONSELL:** si pateix de sonambolisme, (el seu signe és propici), no sigui banastra i vagi al metge,

AQUARI

SALUT: visit l'otorino: alguna cosa estranya li entrarà a l'orella dreta, concretament. **AMOR:** l'esperen dies romantiquíssims, això no obstant alerta a fer el ridícul i a les cursillades. **CONSELL:** Apal, llegesqui detingudament aquest **CASTELLET:** hi trobarà mig camuflat el remei a la seva depressió.

PEIXOS

SALUT: no xerri tant, concretament a les botigues, que patirà de mal de coll. **AMOR:** en el moment més inoportú, quan la cosa estigui a punt de pastora mia, se li enramparà un membre, de moment, no identificat. **CONSELL:** no ha de ser tan incrèdul, senyor meu!

CA SES METGESSES

des de sempre per a Bunyola

TEL. 613067

C/ Mestre Colom, 2

C/ Mare de Déu de les Neus, 18

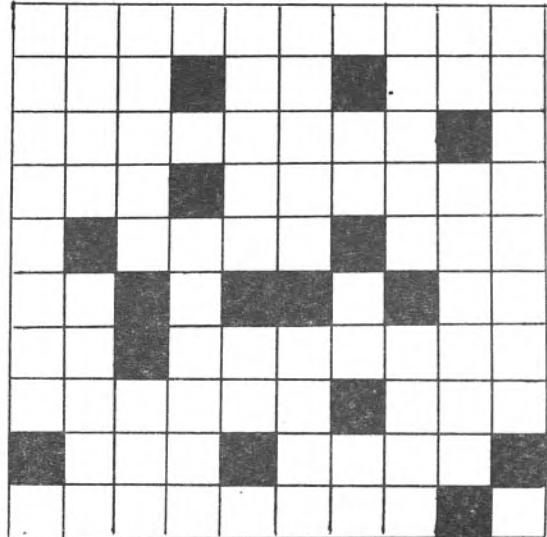
LLEURE

SOPA DE LLETRES

Troba sis possessions de Bunyola. Es llegeixen vertical, horitzontal i diagonalment, d'alt a baix i viceversa, d'esquerra a dreta i a l'enrevés.

A L F O N R A I X A T O R
 R O N O H O N O N A T I O
 S R L Q U I T E R O E S O
 N O A L F A B A L I S C A
 A I T Z A R O A C O T O N
 I N C L T B F I T E R M A
 B S O N P A A S I S E A S
 A D A L R Z I T O P M S A
 F A L Ç A A C N B A E E R
 L I S I N V I N I X R T R
 A F O N T S T X I B A I X

MOTS ENCREUATS

HORITZONTALS

1. Que menja carn humana. 2. Aigua gelada que cau a terra en forma de flòbies. Consonants que en formen de dobles. Fa ús d'una cosa. 3. Causar atrofia. Matrícula de Lleida. 4. A l'enrevés, separa el gra de la palla. Qui endevina. 5. Matrícula d'Orense. El dia actual. A les làpides mortuòries i en llatí. 6. Part terminal del braç. Punt cardinal. Mitja fe. Que té salut. 7. A l'enrevés, afirmació. A l'enrevés, contrarietat. 8. Dic que sí. La OTAN sense la darrera. 9. A l'enrevés, llista de treballadors. A l'enrevés, pati interior. 10. Separam unes coses de les altres a l'enrevés. La primera.

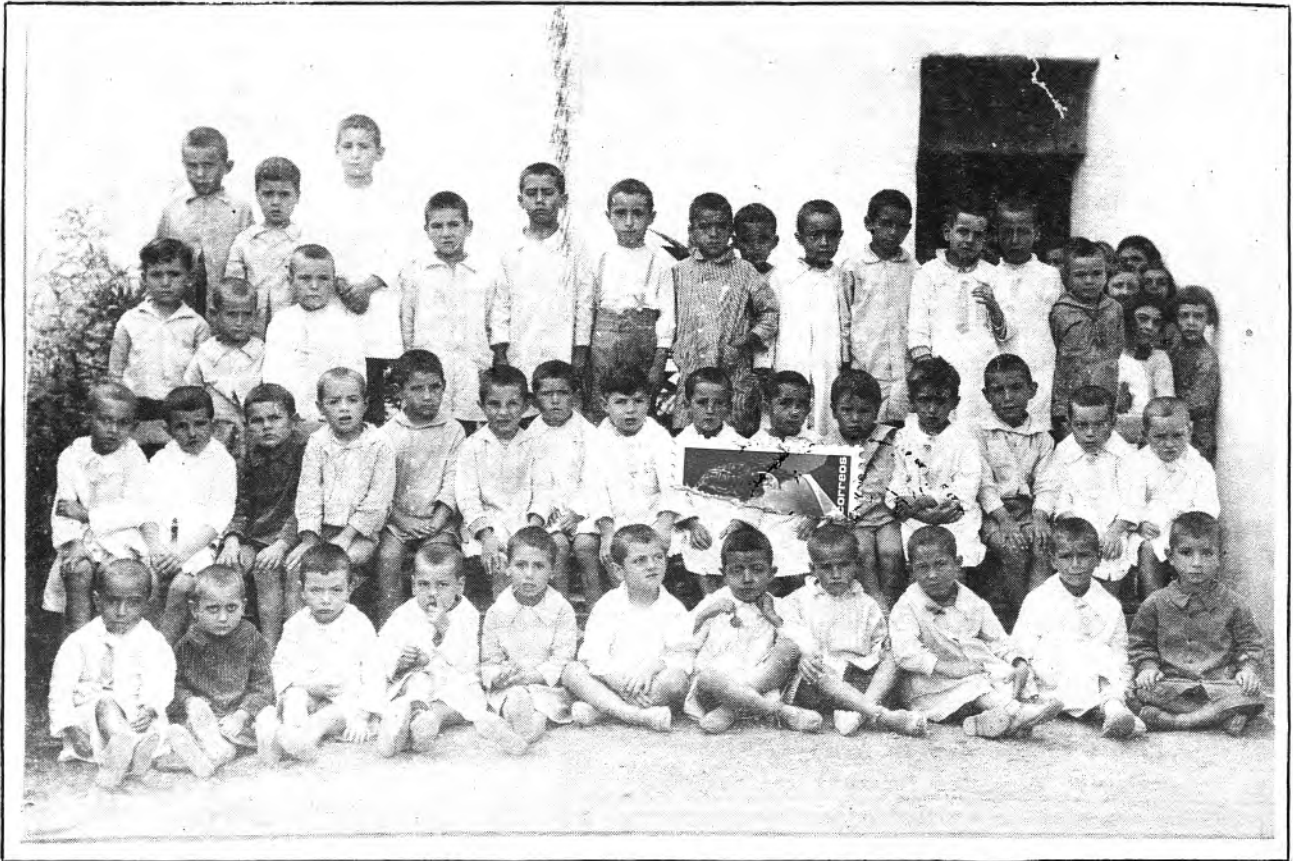
VERTICALS

1. Estudi de l'estructura i funcionament dels organismes vius. Ena. 2. Filla d'un fill. Estella grossa. 3. Multitud de persones. Organ motor central. 4. Consonant posterior a la Q. Vocal rodona. Antic en una professió. Fill d'Apol.lo. Servei públic. Segona consonant de Balears. 6. Escriptor llatí. Que pot servir. 7. Quarta vocal. Proposició. Consonants consecutives. Mitja rima. 8. Que cria fures. Abaix. 9. Esportista excepcional. Acció o efecte de visitar. 10. apadaçament. La primera lletra.

PERRUQUERIA CATY

C/. PARE BARTOMEU, 6
TEL. 613965

Aquí teniu els al.lots que van a ses monges dels anys 1929-1930 després que Sor **Maria Rosa** els hagués col·locat per fer el retrato. Dos detalls: tots els de la fila d'abaix, asseguts, cames creuades i babero ben compost. El motiu no era altre que la manca de **calçonets de devall**. Segons un grupet de nines, a dalt a la dreta. La condició femenina, en aquell temps, només existia a les definicions del diccionari.

Fotografia històrica... d'aquell temps: visita de la filla del Cap d'Estat d'aquell temps, **CARMENCITA FRANCO** al nostre poble. Si vengués avui, no s'armeria tant de rebumbori.